

Case Reviews on Protecting Industrial Rights of Designs in Furniture Industry

Mobilya Endüstrisinde Tasarımların Sınai Haklarının Korunması Üzerine Vaka İncelemeleri

Taner AŞÇI¹

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Endüstriyel Tasarım Bölümü, Ankara, Türkiye

Ihsan TOKTAŞ²

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Endüstriyel Tasarım Bölümü, Ankara, Türkiye

Geliş Tarihi/ Received 30.01.2024
Kabul Tarihi/ Accepted 26.02.2024
Yayın Tarihi/ Publication Date 25.03.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Taner AŞÇI

E-mail: tanerasci@aybu.edu.tr

Cite this article: Aşçı, T., & Toktaş, İ. (2024). Case Reviews on Protecting Industrial Rights of Designs in Furniture Industry. *PLANARCH - Design and Planning Research*, 8(1), 168-176. DOI: 10.54864/planarch.1428207.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ABSTRACT

Furniture is a basic element of our living spaces. There is a need for furniture in every area where people exist, from city squares to offices, bus stops to residences. Establishing industrial rights in furniture, which is formed by long and laborious design, can make the furniture industry more competitive. According to the statistics of world furniture exporters, Türkiye is in the 11th place. So there are open areas to develop in the sector. In particular, developing original products and protecting the rights of the products provide significant gains to businesses in the domestic and foreign markets. In Türkiye, the legislation and legal ways used to solve the conflicts in the furniture industry are included in the study with case reviews. Patent/utility model or design registrations, which are effectively used in the protection of industrial rights, constitute official evidence at the point of industrial belonging to the enterprise. Industrial rights should be protected in also other countries, since the current legislation of the target country will be taken into account in international trade. Cooperation between professional organizations and universities is important.

Keywords: Furniture, industrial rights, design, registration

ÖZ

Mobilya, yaşam alanlarımızın temel unsurudur. Her yaşam alanında mobilyalara ihtiyaç duyulmaktadır. Şehir meydanlarından ofislere, otobüs duraklarından konutlara kadar insanın var olduğu her alanda mobilya ihtiyacı da var olmaktadır. Uzun ve zahmetli tasarım süreçleri ile meydana gelen mobilyalarda endüstriyel hakların tesis edilmesi mobilya sektörünü daha rekabetçi hale getirebilir. Dünya mobilya ihracatçıları istatistiklerine göre Türkiye 11. sırada yer almaktadır. Sektör gelişmeye oldukça açıktır. Özellikle özgün ürün geliştirmek ve ürünlerin haklarını koruma altına almak, işletmelere önemli kazanımlar sağlamaktadır. Ülkemizde mobilya endüstrisinde görülen ihtilafların çözümünde başvuru mevzuatı ve yasal yollar vaka incelemesi çalışmaları da yer bulmaktadır. Sınai hakların korunmasında etkili şekilde kullanılan patent/faydalı model ya da tasarım tescilleri işletmeye sınai aidiyet noktasında resmi kanıt niteliği oluşturmaktadır. Uluslararası ticarete hedef ülkenin mevzuatı dikkate alınacağından sınai haklar diğer ülkelerde de koruma altına alınmalıdır. Bu noktada meslek örgütleri ile birlikte STK ve üniversitelerin iş birliği önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mobilya, endüstriyel haklar, tasarım, tescil

Giriş

İnsanoğlunun yerleşik hayata geçişi ile başlayan konfor ve fonksiyonellik ihtiyacı, yaşam alanlarını kullanışlı hale getiren mobilya sektörünün oluşmasını zeminini hazırlar. Zamanla daha da çeşitlenerek ve karmaşık hale gelen ihtiyaçlar bu alandaki tasarım ve üretim faaliyetleri için itici güç olmuştur. Kullanım alanı ve ihtiyaçların çeşitliliği gibi parametreler ile biçim alan mobilya endüstrisi malzeme, teknik ve tasarım akımlarında yaşanan olağanüstü gelişmeler neticesinde kendi potansiyelini oluşturan büyük bir endüstri olarak ön plana çıkmaktadır.

Mobilya, çalışma, dinlenme, beslenme, uyku gibi eylemlerin gerçekleştirilmesinde kolaylık ve rahatlık sağlayan, mekanda süsleme ve donatım amacıyla kullanılan eşya olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle mobilya bir eylemin gerçekleştirilmesinde etkinliği artırmak amacıyla kullanılan eşya şeklinde de ifade edilebilir (Kurtoğlu vd., 1997). Mobilya, bireyin günlük yaşamında sosyal ve kültürel gereksinimler ile refah seviyesine doğrudan etki eden ve yaşam kalitesini etkileyerek mekânı şekillendiren bir ihtiyaçtır (Şen ve Çınar, 2017). Artan nüfus ile doğru orantılı olarak yükselen talep mobilyayı büyük bir endüstri haline dönüştürmektedir. Mobilya endüstrisi çeşitlenen ihtiyaçlar göz önünde bulundurulduğunda dinamik bir yapıya sahiptir. Gelişen malzeme teknolojisi ve tasarım yetenekleri ile birlikte insan yaşamını kolaylaştırmak adına her ortamda ihtiyaç olarak ortaya çıkan

mobilyalar iç ve dış mekândan sağlığa, eğitimden ofise ve hatta şehir yaşamına kadar her alanda varlığını hissettirmektedir.

Rekabet koşulları, araştırma ve geliştirme faaliyetleri ile “daha iyiyi” arama gayreti neticesinde ortaya çıkan yeni ve özgün eserlerin o eseri meydana getiren gerçek ya da tüzel kişiye sağladığı hakların korunması elzemdir. Bu amaçla fikri ve sınai (endüstriyel) mülkiyet kavramı ortaya çıkmıştır. Fikri mülkiyet hakları, genel olarak yenilik için yaratıcıları ve mucitleri ödüllendirmek, ayrıca bilime, teknolojiye ve kültüre erişimin güvence altına alınmasında iş dünyasının ve genel olarak halkın çıkarlarının desteklenmesi amacıyla devlet otoritesi tarafından belirli entelektüel çaba ve yaratıcılık ürünlerine verilen haklar olarak ifade edilebilir. Bu haklar kanunlarla korunmaktadır (OECD, 1997). Fikri ve sınai mülkiyet ile bilim, sanat ve endüstrinin her alanında, insanın fikri gayret ve emekleri sonucunda ortaya çıkan yeni ve özgün eserlerden doğan tüm hakların inhisari nitelikte eser sahibi adına tescil edilmesi amaçlanmaktadır. Türkiye’de fikri ve sınai haklar ilgili kanunlarla korunurken, koruma amacıyla isteğe bağlı tescil, patent, faydalı model, tasarım ve marka tescili gibi enstrümanlar kullanılmaktadır. Özellikle patent, faydalı model, tasarım ve marka gibi koruma araçlarına sıklıkla başvuran ve fikri gayret ve emeklerin yoğun olarak işlendiği ve ürüne dönüştüğü endüstrilerden biri de mobilya endüstrisidir.

Mobilya endüstrisinde dünya çapında 2022 yılında, 2021 yılına oranla %9,8 ‘lik bir artış ile PCT (Patent Cooperation Treaty) kapsamında yapılan patent başvurularında 4933 başvuruya ulaşıldığı tespit edilmiştir (WIPO, 2023). Türkiye’de ise mobilya endüstrisini de kapsayan sınıflandırmalarda sınai mülkiyetin korunması amacıyla gerçekleştirilen tasarım, patent ve faydalı model başvurularının 2000 yılından itibaren düzenli bir şekilde artarak 2021 yılında 14503’ü yerli 6’sı yabancı olmak üzere 14509 tasarım başvurusu (Locarno sınıflandırması 6), 2162’si yerli ve 2154’ü yabancı olmak üzere 4316 patent başvurusu (IPC Sınıflandırması A) ve 1501’i yerli, 21’i yabancı olmak üzere 1522 Faydalı model başvurusunun (IPC Sınıflandırması A) yapıldığı görülmektedir (TÜRKPATENT, 2023). Bununla birlikte T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı verilerine göre Türkiye’de sadece mobilya endüstrisinde 2021 yılında yapılan patent başvurusu 94, tasarım başvurusu 1244 ve marka başvurusu ise 915 seviyesindedir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022).

Endüstride sınai haklar ile ilgili yaşanabilecek hak ihallerinin çözüm noktası Fikri ve Sınai Haklar Hukuk ve Fikri ve Sınai Haklar Ceza mahkemeleridir. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemelerinde 2014 yılında yıl içinde açılan ve önceki yıldan devreden toplam doysa sayısı 8533 iken bu sayının 2021 yılında toplam 11142 seviyesine ulaştığı görülmektedir. Alınan kararlar itibarıyla 2021 yılında Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemelerinde açılan davalar için %37,8 oranında kabul, %31,5 oranında red ve %30,7 oranında da diğer kararların verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemelerinde 2021 yılı içinde dosya türlerine göre açılan ve karara bağlanan dosyalardan 3977’si marka, 197’si patent, 190’ı faydalı model, 698’i tasarım ve 569’u fikir ve sanat eserleri başlıklarındadır (Adli İstatistikler, 2021). Mobilya endüstrisinde fikri ve sınai hakların ihlali ve olası ihtilafların önlenmesi ve çözümünde mahkeme kararlarının akademik çalışmalarda daha fazla yer bulması önem taşımaktadır. Bu açıdan incelendiğinde neden sonuç ilişkisi içinde hazırlanan bu çalışma literatürde görülen eksiklikleri dolduracak niteliktedir.

Çalışmada, sınai hakların korunmasında yaşanan ihallerin en aza indirilebilmesi noktasında sektör temsilcilerinin dikkat etmesi gereken hususları alan yazına kazandırmak amacıyla, mobilya

endüstrisinde mevcut durum, yasal düzenlemeler ve yargıya intikal etmiş vakaların incelemelerine yer verilmektedir. Çalışmada incelenen vakalar, mobilya endüstrisinde fikri mülkiyet haklarının ihlali ile yaşanan anlaşmazlıkları örneklendirmek amacıyla kesinleşmiş davalara öncelik verilerek seçilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, mobilya sektörünün yapısal sorunlarından olan Sınai hakların korunması alanına odaklanarak, literatür taraması ile birlikte vaka analizleri çerçevesinde mobilya sektöründe sıklıkla karşılaşılan sınai mülkiyet haklarının korunması konusunda güncel gelişmeleri incelemeyi amaçlar. Özellikle mobilya sektöründe tasarımların tescili süreci ve fikri ve sınai hakların korunmasında yargıya intikal eden uyuşmazlıkların çözümündeki karar süreçleri örnekler üzerinden değerlendirilmektedir.

İlk aşamada, mobilya sektörü üzerine yapılan değerlendirme ile mobilya endüstrisinin geldiği son durum incelenmekte, ardından sektörde yaşanan sorunlardan olan fikri ve sınai hakların korunması süreci güncel mevzuat hükümleri kapsamında değerlendirilmektedir. Özellikle uyuşmazlıkların çözümünde yetkili mahkemelerin verdikleri kararlar ile temyiz süreçleri de vaka analizi aşamasında ayrıca incelenmektedir.

Mobilya Endüstrisi

Mobilya endüstrisinin dünya ekonomisindeki yeri ve potansiyeli dikkate alındığında ülkelerin önemli istihdam ve ihracat kalemlerinden olduğu görülmektedir. Ülkemizin mobilya ihracatı 2021 verilerin göre 3,5 milyar dolara ulaşmıştır ve bu ihracat kaleminin gerçekleştiği ilk 3 ülke Irak, Almanya ve ABD olarak sıralanmaktadır. Bununla birlikte 2019 yılı verilerine göre dünya mobilya ihracatı sıralamasında yaklaşık 65 milyar dolarlık gelirle Çin liderliğini sürdürmektedir. Aynı verilere göre Türkiye 11. Sırada yer almaktadır (Ticaret Bak., 2021). Küresel veriler incelendiğinde mobilya sektörünün oldukça büyük bir endüstriyi temsil ettiği ve birçok sektörü de tetiklediği değerlendirilebilir. Ekonomide önemli bir yere sahip olan mobilya endüstrisi yaşam alanlarını ilgilendiren çözümlere nihai ürünler temin etmesinin yanında birçok sektöre de ara mal sağlamaktadır. Mobilya sektörü birçok sektörle etkileşim halinde olup inşaat, gemi sanayi, metal, plastik, cam sanayi, tasarım, reklamcılık, ambalaj, lojistik gibi yirmi alt sektörü desteklemektedir (Sanayi ve Tek Bak., 2020).

İnsan faktörünün var olduğu her mekânda mobilya ihtiyacının da var olacağı gerçeğinden hareketle, yaşam alanlarının vazgeçilmez olan mobilya sektörünün varlığını zamanla önemini daha da artırarak sürdüreceği ortadadır. Bu durum mobilya sektöründe verimi artırmaya ve rekabeti desteklemeye yönelik yapısal müdahalelerin kaçınılmaz olduğu sonucunu doğurmaktadır. Zamanla karmaşık hale gelen rekabet koşulları, zaten üretim-maliyet dengesini ile mücadele eden sektörde ayrıştıcı rol oynamakta, küresel rekabette belirleyici olabilmektedir. Rekabet koşullarını etkileyen faktörlerin başında ise Tasarım ve AR-GE gelmektedir. Özgün ve ihtiyacı karşılayan, tüketici odaklı ürünler pazarda rekabeti doğrudan etkileyebilmektedir. Bununla birlikte sektörde karşılaşılan problemlerin en önemlilerinden biri fikri ve sınai mülkiyet ile tasarımdan doğan hakların korunmasıdır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından hazırlanan Türkiye Mobilya Ürünleri Meclisi Sektör Raporuna göre mobilya sektöründeki ürünlerin fikri haklarının korunmasında sorunlar yaşanmaktadır. Öyle ki büyük işletmelerde dahi ürün benzerlikleri görülebilmektedir. Taklit ürün konularında yargıya ulaşmış davalar söz konusudur (TOBB, 2017).

Fikri ve Sınai Hakların Korunması

Düşünen bir varlık olarak insan düşünsel sürecinin sonunda ortaya çıkan fikirlerin kendi hayatına ve toplumların hayatına katkı sunmasını hedeflediği takdirde gelişim sürecinin de bir parçası olur. Refah ve kalkınmanın temel ögesi olan inovasyon ise bu düşünsel sürecin sonunda ortaya çıkar. Fikirlerin somut bir hal alması ile birlikte bu fikirlerin haklarının korunması gereği ise kaçınılmazdır. Fikri hak, insanın, edebi, zihni, fikri ve sanatsal faaliyetler sonucunda meydana getirdiği ürünler üzerindeki hakkıdır. İnsanın fikrî emek ve çalışmalarıyla ortaya koyduğu neticelere “fikrî ürün” denilmektedir (Bozbel, 2015). Sınai hak ise endüstri ile ilgili olan ve ticari amaçla üretilen ürünler üzerindeki haklar olarak ifade edilebilir.

Modern patent sisteminde buluşların tarafsız bir gözle değerlendirilmesi esastır ve bu durum ilk olarak Venedik Cumhuriyeti tarafından 1474 yılında uygulanmıştır. Temelde buluş sahibinin buluşu ile ilgili tüm detayları açıklaması, devlet otoritesinin ise buna karşılık buluştan kaynaklanan tüm hakları münhasıran buluşçu adına tescillemesi esastır (May, 2002; Ryan, 1998). Türkiye’de fikri ve sınai hakların korunması süreci Anayasa ile koruma altına alınmıştır. T.C. Anayasasınının 64. maddesi “Devlet, sanat faaliyetlerini ve sanatçıyı korur. Sanat eserlerinin ve sanatçının korunması, değerlendirilmesi, desteklenmesi ve sanat sevgisinin yayılması için gereken tedbirleri alır” ifadesi ile fikri hakların korunmasını hedeflemektedir. İlk kez 1951 yılında yayınlanan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserlerinin Kanunu (FSEK) çerçevesinde fikir ve sanat eserlerinin haklarının korunması amacıyla düzenleme gerçekleştirilirken, sınai mülkiyeti temel alan ve 1995 yılında kabul edilen 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile endüstriyel hakların korunması için de yasal çerçeve oluşturulmuştur. Mevzuatta görülen eksiklikler de dikkate alınarak 2016 yılında kabul edilen 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) ile tasarımların korunması için uygun bir zemin oluşturulmuştur.

Mobilya sektörü özelinde özgün tasarımların korunmasında elde edilen tasarımlar hem FSEK hem de SMK kapsamında koruma altına alınabilmektedirler. 5846 sayılı kanunun 4. maddesi “Endüstriyel model ve resim olarak kullanılabilen tasarımlar, resimler, krokiler ile maketler ve benzeri eserlerin düşünce ve sanat eserleri olmak sıfatları etkilenmez” hükmüne yer vermektedir. Dolayısıyla FSEK kapsamında korunan bir tasarımın endüstriyel alanda kullanılması FSEK hükümlerine aykırılık teşkil etmeyeceği gibi SMK kapsamında korunmasına da engel olmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında mobilya endüstrisinde ön plana çıkan ve ayırtıcı nitelik taşıyan “tasarım” kavramı üzerinde özellikle durmak gerekmektedir.

Türk Dil Kurumuna göre (TDK, 2023) “bir eserin, yapının ya da teknik ürünün ilk çizimi” anlamına gelen “Tasarım” kelimesi mevzuatta, “ürünün tümü veya bir parçasının ya da üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, malzeme veya yüzey dokusu gibi özelliklerinden kaynaklanan görünümü” şeklinde ifade edilmektedir (SMK-55/1, 2016). Ürünlerin yenilikçi olabilmesi noktasında önemli bir aşama olan tasarım süreci beraberinde korunması elzem olan fikri ve sınai hakları da getirmektedir. Bir tasarımın korunabilmesi için ilgili kanunun 56. maddesi uyarınca yenilik ve ayırt edicilik özelliği aranmaktadır.

Hukuk sistemleri bir tasarımın korunabilmesi için yeni olması gerektiği konusunda birleşmektedir. Bununla birlikte bazı hukuk sistemleri yenilik özelliğinin yanında orijinal olması gerektiğini savunmaktadır. AB ve Türk hukukunda ise koruma sağlanabilmesi

için bir tasarımın yeni ve ayırt edici olması yeterlidir (Suluk, 2001). Ülkemizin üyelik sürecinde mevzuat açısından uyum çalışmaları yürütülen AB’de de endüstriyel tasarımların korunması küresel rekabet açısından öncelikli husus olarak değerlendirilmektedir. Bu konu AB’de endüstriyel tasarımların korunması hakkındaki hukuki inceleme raporunda; “Diğer ülkelerdeki endüstrilerle rekabet halindeki AB topluluğu endüstrilerinin önemli özelliği, birçok durumda ilgili ürünün ticari başarısında belirleyici olmasıdır; endüstriyel tasarım için geliştirilmiş koruma, yalnızca bireysel tasarımcıların alandaki Topluluk mükemmelliğinin toplamına katkısını teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda yenilikçiliği ve yeni ürünlerin geliştirilmesini ve bunların üretimine yatırımı teşvik eder” şeklinde ifade edilmektedir (Industrial design protection in Europe, Legal review, 2016).

Yenilik kavramı tasarımların korunmasında ön plana çıkmaktadır. Bu kavramın, koruma süreçlerinin başlatılmasında sıklıkla değerlendirilmesi kavram üzerinde anlam karmaşalarına sebep olabilmektedir. Bu kapsamda ilgili mevzuat hükümleri dikkate alınarak bir tasarımın yeni olarak adlandırılabilmesi için daha önce herhangi bir ülkede kamuya sunulmamış olması gerektiği dikkate alınmalıdır. Tasarımların sadece küçük ayrıntılarda farklılık göstermesi, bu tasarımların aynı kabul edilmesine zemin hazırlamaktadır. Ayrıca bir tasarımın ayırt edici niteliği haiz olup olmadığını belirleyebilmek için bilgilendirilmiş kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenimin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda bir tasarıma ait genel izlenim, kamuya sunulmuş bir tasarımın aynı kullanıcıya yarattığı genel izlenimden farklı bir izlenim oluşturuyor ise bu tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olduğu kabul edilir (SMK-56/5, 2016). Yenilik ve ayırt ediciliğin var olduğu tasarımların koruma altına alınması tasarımcıyı korurken, ülkelerin rekabet gücüne olumlu etki etmesinin yanında inovasyonu desteklemektedir. Bu yönüyle mobilya sektörü özelinde tasarımcıların korunması, teşviki ve uluslararası ticarete desteklenmesi haksız rekabeti engellemede ve kalkınma stratejilerine katkı sağlamada kritik öneme sahiptir.

Endüstriyel Tasarımları Koruma Yöntemleri

Kalkınma ve toplumsal refahın olmazsa olmazlarından biri de mülkiyet haklarının (property rights) koruma altına alınmasıdır. Ülkemizde sanatın ve sanatçının korunması hususu Anayasa ile koruma altına alınmıştır. Bu çerçevede kabul edilen 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu yasal zemini oluşturmaktadır. Mülkiyet hakları yasal düzenlemeler ile korunmaktadır. Türkiye, 2021 yılında tüm patent sınıflarında gerçekleştirilen 1829 uluslararası patent (PCT) başvurusu ile dünyada 16. sırada, uluslararası Madrid protokolü kapsamında marka başvurularında 2073 marka başvurusu ile 10. sırada, uluslararası Hague anlaşması kapsamında tasarım başvurularında ise 146 başvuru ve 593 tasarım ile 11. sırada yer almıştır (WIPO, 2022). Bununla birlikte uluslararası veriler incelendiğinde mülkiyet haklarının korunmasında halen yeterli önlemlerin alınmadığı ve koruma başvuru sayılarının yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi 2022 yılı verilerine göre Türkiye’nin 4,56 puanla 129 ülke içerisinde 81. sırada yer aldığı (IPRI, 2022), bununla birlikte 2023 yılında 0,314 puan gerileyerek 125 ülke içerisinde 93 sıraya gerilediği (IPRI, 2023) görülmektedir.

Fikir ve Sanat eserlerinin korunması 5846 sayılı FSEK uyarınca işteğe bağlı tescil başvurusu ile gerçekleştirilmektedir. Fikir ve sanat eserlerinin korunması hususunda adı geçen kanunun 13. maddesinde Fikir ve sanat eserleri üzerinde, sahiplerinin mali ve manevi haklarının kanun çerçevesinde korunacağı ve kanun

tarafından yetkilendirilen Bakanlık tarafından çıkarılacak bir yönetmelik ile tescil ve kayıt konusuna ait detayların ve ücretlerin belirleneceği belirtilmiştir (SMK 13, 2017).

Kanun maddesinde adı geçen “Bakanlık” ifadesi yine aynı kanunda “T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı” (Madde 1/B) olarak ifade edilmektedir. 17/05/2006 tarih ve 26171 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Kayıt ve Tescil Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik çerçevesinde başvuru usul ve esasları belirlenmiştir. İnternet tabanlı başvuru ortamı, e-devlet verileri ile başvuru yapılabildiği noktadan hareketle mobilya sektöründe tasarımların (Madde 4/6) koruma altına alınmasında pratik ve hızlı bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Adı geçen kanuna göre Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eseri olma vasfını etkilememektedir. Tasarımların korunmasında içeriğe uygun olarak koruma sunan 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) kapsamında düzenlenen Patent/Faydalı Model, Tasarım ve Marka korumasıyla mülkiyet haklarının ulusal/uluslararası seviyede korunmasındaki yasal zemini oluşturmaktadır. Kanunun amacı “tasarım, marka, patent, coğrafi işaret, faydalı model ile geleneksel ürün adlarına ilişkin başvuruları, tescil ve tescil sonrası işlemleri ve bu hakların ihlaline dair hukuki ve cezai yaptırımları kapsar” şekilde ifade edilmektedir (SMK-1/2, 2017).

Bu çerçevede tekniğin bilinen durumu ile açıklanamayan ve buluş niteliği taşıyan ürünler Patent ile buluş basamağı olmayan ancak yenilik sunan ürünler ise faydalı model belgesi ile (Madde 82-145) koruma altına alınmaktadır.

Sınai Mülkiyet kanunu ile koruma altına alınan başlıklardan bir diğeri ise “Marka” kavramıdır. İşletmelerin deneyim, kalite, güven, sadakat vb. özelliklerini temsil eden markalar kolay taklit edilebilmesi nedeni ile en kolay istismar edilebilecek unsurlardan biridir. Sınai Mülkiyet kanununa göre marka kişi adları dâhil sözcükler, şekiller, renkler, harfler, sayılar, sesler ve malların veya ambalajlarının biçimi olmak üzere her tür işareten oluşabilir. Marka bir işletmenin ürünlerinin veya hizmetlerinin diğer işletmelerin ürünlerinden veya hizmetlerinden ayırt edilmesini sağlaması ve marka sahibine sağlanan korumanın konusunun açık ve kesin olarak anlaşılmasını sağlayabilecek şekilde sicilde gösterilebilmesi şartına sahip olmalıdır (SMK 4/1, 2017).

Bu madde uyarınca markalar temsil ettikleri mal veya hizmetleri diğer işletmelerin mal veya hizmetlerinden ayırmak için kullanılan özgün işaretlerdir. Özgün bir unsur olması ve bir işleme ait mal ve hizmetleri temsil etmesi hususu başlı başına koruma ihtiyacını doğurmaktadır. Kanun kapsamında tescil edilen markaların koruma süresi 10 yıl olarak belirlenmiştir ve bu süre sonunda 10’ar yıllık sürelerle bu süre uzatılabilmektedir (Madde 23/1).

Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca belirlenen koruma yöntemleri ile başvuru alma, iş ve işlemleri yürütme, belgelendirme vb. hususlarında Türk Patent ve Marka Kurumu (TPMK) yetkili kılınmıştır (SMK, Madde 2/e). İlgili başlıklar için yapılacak başvuruların çevrimiçi olarak Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından sunulan Epats Elektronik Başvuru Sistemi (Epats, 2023) üzerinden alınması ve yine ilgili tüm iş ve işlemlerin bu sistem üzerinden takip edilmesi sağlanmıştır (turkpatent.gov.tr, 2023).

Mobilya endüstrisi işlevsellik ve estetiğin sınırlarının zorlandığı rekabet faktörü ön planda olan “görünür” nitelikte bir alandır. Dolayısıyla üretilen ürünler için harcanan emek ve zaman diğer birçok endüstriyel alanda olduğu gibi kıymetlidir ve koruma altına alınmalıdır. Rekabet koşulları dikkate alınarak özgün fikir ve

ürünlerin, tasarımların ve markaların korunması suretiyle haksız rekabetin önüne geçmek kamu otoritesinin yükümlülükleri arasında yer almaktadır. İlgili kanunlar çerçevesinde yetkili kılınan mahkemeler aracılığı ile oluşan ihtilaf ve uyumsuzluklar incelenmekte ve karara bağlanmaktadır.

Haklara Saldırı, Önlenmesi ve İhtilafların Çözümü

Eserlerin korunmasında yasal zemin oluşturan kanunlardan biri olan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 68. maddesi uyarınca bir sanatçıya ait eserin saldırıya uğraması hususunda yaptırımlara yer verilmektedir. Bu kapsamda adı geçen kanun çerçevesinde eseri, icrayı, fonogramı veya yapımları hak sahiplerinden uygun yazılı izni almadan, işleyen, çoğaltan, çoğaltılmış nüshaları yayan, temsil eden veya her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletenler cezai müeyyide ile karşılaşabilmektedir. Bu kişiler, hak sahipleri tarafından sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını hak sahibine ödemekle cezalandırılabilir (FSEK, 1951).

Bu noktadan hareketle eser sahibinin izni olmaksızın bir eserin her ne suretle olursa olsun farklı amaçlarla işlenmesi, çoğaltılması, yayılması, umuma iletilmesi gibi hususlar eser sahibinin hakkına saldırı olarak değerlendirilmekte ve eser sahibinin haklarını korumaya yönelik olarak yaptırımı zaruri kılmaktadır. Bu kapsamda aynı kanunda olası ihtilaflarla ilgili olarak yetkilendirme hususu şu şekilde belirlenmiştir:

Madde 76. Bu Kanunun düzenlediği hukuki ilişkilerden doğan dava ve işler ile bu Kanundan kaynaklanan ceza davalarında görevli mahkeme, Sınai Mülkiyet Kanununun 156 ncı maddesinin birinci fıkrasında belirtilen mahkemelerdir (...) (FSEK, 1951).

Kanun uyarınca sınai hakların tesisi ile ilgili kanun olan 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’na açıkça atıf yapılmaktadır. Sınai Mülkiyet Kanununda ise konu aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır:

Madde 156. Bu Kanunda öngörülen davalarda görevli mahkeme, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi ile fikri ve sınai haklar ceza mahkemesidir (...) (SMK, 2017).

Sınai hakların korunması amacıyla 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca patent konusu ürünün tamamının ya da bir kısmının haksız ve hukuksuz bir şekilde çoğaltılması, ticari olarak kullanılması, üretilmesi, taklit edilerek satılması vb. hususlar karşısında hak tesisi için başvuru mercii fikri ve sınai haklar hukuk mahkemeleri ve fikri ve sınai haklar ceza mahkemeleridir. Ceza mahkemeleri ile hukuk mahkemelerinin kararlarının konuları birbirlerinden farklıdır. Ceza mahkemeleri ceza yaptırımıyla karşılaşan ve suç olarak sınıflandırılan fiillerle ilgilenirken, hukuk mahkemeleri tazminatla sonuçlanabilen haksız fiillerle ilgilenmektedir (Kapancı, 2016). Diğer bir deyişle hukuk mahkemeleri ihtilafın tazminat içeren mali boyutu ile ilgilenirken, suçtan kaynaklanan hapis vb. yaptırımları içeren konulara ise ceza mahkemeleri bakmaktadır. Kanunda adı geçen mahkemeler ilgili kanun uyarınca Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından açılmaktadır (SMK,156/1, 2017).

Saldırıya uğrayan sınai mülkiyet hakkı sahipleri ilgili mahkemeye başvurarak; Saldırı fiilinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti, olası saldırının önlenmesi, saldırı eylemlerinin sonlandırılması, saldırının kaldırılması ile maddi ve manevi kayıpların tazmin edilmesi, saldırı oluşturan veya cezayı gerektiren ürünler ile bunların üretiminde özellikle kullanılan cihaz, makine gibi araçlara, saldırıya konu ürünler dışındaki diğer ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde el konulması, el

konulan ürün, cihaz ve makineler üzerinde kendisine aidiyet hakkının verilmesi vb hususlarda mahkemeden talepte bulunabilmektedir (SMK, 149/1, 2017).

Mobilya endüstrisi özelinde faaliyet yürüten işletme sayısı, iş potansiyeli ve rekabet koşulları göz önüne alınarak sektörde mülkiyet haklarının korunması da önem taşımaktadır. Çeşitli sebeplerle ilgili mahkemelere yapılan başvurular tecavüz sayılabilecek fiillerin tespiti ve engellenmesi noktasında mülkiyet haklarının korunması amacını taşımaktadır.

Mobilya Sektöründe Yaşanan İhtilaflara Ait Vaka İncelemeleri

Rekabet koşulları ve Pazar şartları sebebiyle mobilya sektöründe sıklıkla tasarım hakkına tecavüz fiillerinin yaşandığı ve davalara konu olduğu görülmektedir (Yargıtay, 2022). Ağırlıklı olarak endüstriyel ürünlerin tasarım haklarına yönelik tecavüz fiillerinin konu olduğu davalarda hükümler Sınai Mülkiyet Kanununun (SMK) ilgili maddeleri uyarınca tesis edilmektedir. Tescilli tasarımların kullanım hakkına tecavüz, tescil edilen tasarımların hükümsüzlüğü, tecavüzün önlenmesi vb. konularda yapılan başvurularda öne çıkan argümanlardan olan “yenilik ve ayırt ediciliğin” kanıtlanması hususunun bilirkşi raporları ile sağlandığı görülmektedir.

Bu bölümde mobilya endüstrisinde faaliyet gösteren işletmelerin yaşadıkları ihtilaflara kaynak olması açısından T.C. Yargıtay Başkanlığı tarafından karara bağlanan davalara ait bilgiler ve vaka incelemeleri sunulmaktadır (Yargıtay, 2022). İncelenen vakalar, mobilya sektöründe sıklıkla yaşanan anlaşmazlıklar ile genel manada fikri mülkiyet haklarının ihlali konularını örneklendirebilmek amacıyla dava konuları sınırlandırılarak ve sonuçlanmış davalara öncelik verilerek seçilmiştir.

Örnek vaka 1

Konu : Tescilli Endüstriyel Tasarımın İzinsiz Kullanımı
Esas : 2020/7007
Karar ve Tarihi : 2022/1132 - 15.02.2022
Mahkeme : Bakırköy 2. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi

Davanın Özeti

Davacı özetle 2004/... numara ile tescilli çoklu mobilya tasarımı konusunda endüstriyel tasarım tescilinin sahibi olduğunu, davalıların, <http://www....com/> ismiyle hizmet verilen internet sitesinde, 2004/... numara ile tescilli çoklu endüstriyel tasarımlarından 1 numaralı tasarımının belirgin derecede benzerini, kendisinin izni olmaksızın kullanmakta ve satışını yapmakta olduğunu Ankara 1. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi'nin 2011/19 numaralı dosyasında alınan bilirkşi raporuyla tespit edildiğini, davalıların bu davranışlarının kötü niyetli, haksız rekabet ve haksız kazanç sağlamaya yönelik olduğunu, karşı yanlarca gerçekleştirilen izinsiz kullanıma konu ürünün <http://www....com/isimli> sitede ve <http://www....com/isimli> sitede, “Ürünler/Kanepeler & Koltuklar” bölümünde “...” ismi ile pazarlandığını belirterek, maddi tazminat olarak 5.000,00 TL ve manevi tazminat olarak 50.000 TL'nin ihlalin tespit edildiği tarihten itibaren başlayacak yasal faizi ile birlikte davalıdan tahsiline, davacı adına tescilli endüstriyel tasarımdan doğan haklarına saldırı oluşturan fiillerinin durdurulmasına, önlenmesine ve tasarımdan doğan haklara saldırı sonucu üretilen veya ithal edilen ürünlere el konulmasına ve imhasına karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Karar Özeti

Davalı ... Ofis ve Ev Mob... Tur... İnş. San. Tic. A.Ş.'nin ticari defterleri ve kayıtlarının yapılan incelemesinde dava konusu ürüne ilişkin satış, alış ve iade faturaları tespit edilmiş olup ilk fatura tarihi 31.10.2010 olması nedeniyle nedeniyle ihlal tarihi olarak bu tarih kabul edildiği gerekçesi ile davacı ... mobilya tarafından açılan asıl ve birleşen davanın kısmen kabulüne, davalıların, davacıya ait 2004/02995 numara ile tescilli endüstriyel tasarımdan doğan haklarına tecavüzlerinin olduğu ve eylemlerinin haksız rekabet teşkil ettiğinin tespitine, durdurulmasına, önlenmesine ve giderilmesine, tasarımdan doğan haklara saldırı nedeni ile üretilen veya ithal edilen ürünlere, bunların üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara saldırıya konu ürünler dışındaki diğer ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde el konulmasına, el konulan ürün ve araçların imhasına, 740,57 TL maddi, 3.000,00 TL manevi tazminatın ihlali tespit edildiği 31/10/2010 tarihinden itibaren başlayacak yasal faizi ile birlikte davalı ... Ofis ve Ev Mobilyaları İnşaat San. Tic. A.Ş'den alınarak davacıya verilmesine, diğer davalı hakkındaki maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddedilmesine karar verilmiştir. Karara karşı, asıl davada davalılar vekilince istinaf kanun yoluna başvurulmuştur ancak istinaf mahkemesi tarafından ilk mahkemenin verdiği karar onanmıştır. Bunun üzerine temyize götürülen davada temyiz talebi Yargıtay tarafından reddedilmiş ve karar onanmıştır.

Örnek vaka 1'de sunulan olayda mobilya endüstrisinde sıkça karşılaşılan ihtilaf durumlarından olan tasarımların izinsiz kullanımı hususuna yer verilmektedir. Örnekte de yer verildiği üzere davacı tescilli mobilya tasarımlarının izinsiz olarak kullanılmasından dolayı Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesinde dava açmış ve davada 6769 sayılı kanunun 149. maddesi uyarınca tecavüzün önlenmesi, durdurulması, bu suretle el konulan ürünlerin toplanması ve imhası talebinde bulunmuştur. Dijital mecrada tanıtımı ve satışı yapılan tecavüze konu ürünlerde satış işlemi gerçekleştiğinden mahkeme talebi kabul etmiş ve davalıyı maddi ve manevi tazminat ödemeye mahkûm etmiştir.

İlk kademe mahkemesinin verdiği karar istinafa götürülse de kararın onandığı ve ardından yapılan temyiz talebinin de reddedildiği görülmektedir. Vaka incelendiğinde mobilya sektöründe üretilen tasarımların “tasarım tescili” ile korunmasının hak tesisinde kilit önemde olduğu, bu sayede maddi ve manevi hakların etkin bir şekilde korunabildiği görülmektedir.

Örnek vaka 2

Konu : Endüstriyel Tasarım'a Tecavüzün Tespiti, Durdurulması, Önlenmesi
Esas : 2021/346
Karar ve Tarihi : 2021/257 15/12/2021
Mahkeme : Bakırköy 2. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi

Davanın Özeti

Davacı özetle, Müvekkil şirketin mobilya aksesuarları ve alüminyum sacları malzemeleri ve aparatları alanında ticari faaliyet yürütmekte olup, sektöründe bilinen, önde gelen mobilya firmalarına ürün satmakta olduğunu, TPE nezdinde ... tescil nolu “...” isimli tescilinin, “...” ürün adıyla faturalandırılarak satışının yapıldığını, Davalı firma tarafından tescilli tasarımının taklit edilerek “...” ürün adıyla izinsiz ve haksız olarak üretilerek satıldığını, bu satışta “... Yapı Sis.- ...” adına faturası düzenlenen 2000 adet ürünün e-arşiv alış faturası ile taklit ürünlerin tespit edildiğini, bu ürünlerin ... Marka ibareli Davacı tescilli tasarımının birebir taklidi olduğunu, davalı ürününde ... damgası bulunmadığını, Tasarımın korunması ve TTK haksız rekabet kanunlarından doğan haklar kapsamında koruma altındaki

tasarımdan doğan hakların ihlal edildiğini, müvekkilin ticari olarak zarara uğratıldığını, haksız rekabete sebebiyet verildiğini, her türlü hakkı şimdilik saklı kalmak kaydıyla, öncelikle bilirkişi tarafından taklit ve tasarım hakkına tecavüzün tespitini, tecavüzün durdurulması, önlenmesi için ihtiyati tedbirine, manevi ve maddi hakları tazmini saklı kalmak kaydıyla tecavüzün kamuya ilanına, masrafların davalıya yüklenmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Karar Özeti

Somut olayda davalıya ait ürünün, davacıya ait tescilli tasarıma ayniyet derecesinde benzerlik içerdiği; kesim modelinin birebir aynı şekle ve ölçüye sahip olduğu, ... olarak tasarımcının seçenek özgürlüğünün dar olmasına rağmen tamamen ortadan kalkmadığı, bu itibarla piyasadaki farklı tasarım örneklerinin görsellerine ek raporda yer verildiği, davalının tasarımını farklılaştırma imkanının bulunduğu, tecavüzün koşullarının olduğu anlaşılmıştır. Bu kapsamda Davalının, davacıya ait ... tescil numaralı endüstriyel Tasarımından doğan haklarına tecavüzünün tespitine, durdurulmasına, önlenmesine, tecavüz teşkil eden ve davalı yana ait dosyaya sunulu 30/03/2021 havale tarihli bilirkişi raporunun 6.sayfasında görsellerine yer verilen ürünler ile münhasıran bu ürünlerin üretiminde kullanılmaları kayıt ve koşuluyla üretimde kullanılan araçlara el konularak hüküm kesinleştiğinde imhasına karar verilmiştir.

Örnek vaka 2’de sunulan vakada açıkça görüleceği üzere davacı tarafından mobilya sektöründe Türk Patent ve Marka Kurumu - TPMK nezdinde tescilli bulunan ürünün davalı tarafından SMK’nun 56.maddesi uyarınca yenilik ve ayırt edicilik özelliği bulunmaksızın ürünün birebir aynısının izinsiz olarak üretildiği ve haksız kazanç sağlandığı konusunda dava açılmıştır. Yapılan incelemeler ve bilirkişi raporları uyarınca ürünlerin birebir aynı özelliklere sahip olduğunun tespit edilmesi sebebiyle aynı kanunun 149. maddesinin (d) bendine göre şikâyete konu ürünler ile bu ürünlerin üretiminde kullanılan araçların toplatılmasına ve kararın kesinleşmesini müteakip imhasına karar verilmiştir. Kanunda da açık şekilde belirtildiği üzere endüstriyel tasarım hakkına tecavüz niteliği taşıyan tescilli tasarımların izinsiz üretimi nedeniyle hem üretilen ürünlerin hem de üretimde kullanılan teçhizatların toplatılması ve imhası söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla tescilli tasarımların izinsiz kullanımı nedeniyle oluşan haksız rekabet ve ticari kayıplar, tecavüze neden olan taraf için ağır yaptırımlarla sonuçlanabilmektedir.

Örnek vaka 3

Konu : Endüstriyel Tasarımın Hükümsüzlüğü
Esas : 2021/76
Karar ve Tarihi : 2021/347 14/10/2021
Mahkeme : Ankara 3. Fikri ve Sınâî Haklar Hukuk Mahkemesi

Davanın Özeti

Davacı, özetle; kendi arge departmanında geliştirdiği tasarımını ... no ile TÜRK PATENT nezdinde tescil ettirdiğini, davalı taraf ise müvekkilinin başvuru tarihinden çok sonra tescilli müvekkiline ait tasarımlar için tescil başvurusunda bulunmuş olup bu söz konusu ürünlerin davalı adına tescil edildiğini, davalıya ait söz konusu tasarımlar davacının tasarımı ile birebir aynı olduğunu, yenilik ve ayırt edicilik şartlarını taşımadığını ileri sürerek davalı adına tescil edilmiş bulunan 19.08.2020 tarihli ... nolu tescil belgesindeki 1 numaralı KOLTUK ve 2 numaralı BERJER tasarımlarının ayrı ayrı hükümsüzlüğüne karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

Karar Özeti

Karar metninde özetle; Taraflarca sunulan belgeler ile tüm deliller incelenmiş, alınan rapor ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirilmiş olup, davanın kabulüne, davalı adına tescilli ... - 1, 2 numaralı tasarımların hükümsüzlüğüne ve sicilden terkinine karar verilmiştir.

Bir endüstriyel tasarım başvurusunun tescil edilmesi ve bu başvuru ile ilgili belge düzenlenmesi, bu tescilin kesinleştiği ve iptal edilemeyeceği anlamına gelmemektedir. Örnek vaka 3’de verilen karar bu doğrultudadır. SMK’nın 77. maddesi uyarınca hükümsüzlük halleri tanımlanmıştır. Buna göre;

- Tescil işleminden sonra dahi tescil şartlarını belirleyen kanunun 55, 56, 57, 58, 64. maddelerine aykırılık ispat edilmişse,

- Hak sahipliği farklı ise ve bu durum ispat edilmişse

- Sonradan alenileşen aynı veya benzer özelliklerdeki bir tasarım, başvuru tarihi noktasında, tescilli bir tasarımın başvuru tarihinden önceki bir tarihe sahip ise

tasarımın hükümsüz ilan edilmesine mahkeme tarafından karar verilebilmektedir.

Bununla birlikte aynı kanunun 78. maddesi uyarınca tescil edilmiş bir tasarımın hükümsüz kılınabilmesi için ispat etmek şartıyla koruma süresi boyunca ya da koruma süresinin bitimini müteakip 5 yıl içinde dava açılabilir.

Örnek vaka 4

Konu : Endüstriyel Tasarımın Hükümsüzlüğü
Esas : 2019/307
Karar ve Tarihi : 2021/40 23/02/2021
Mahkeme : Ankara 1. Fikri ve Sınâî Haklar Hukuk Mahkemesi

Davanın Özeti

Davacı, özetle; 1985 yılından beri mobilya, tasarım, satış ve üretim iş kolunda faaliyet gösterdiğini, kendine has tasarımlarını tescil ile koruduğunu, davalı şirketin müvekkili tasarımlarının birebir aynısını üretmeye başladığını ayrıca müvekkili şirketin tescil başvurusundan 1 yıldan fazla bir süre sonrasında ... sayılı tescil başvurusunda bulunduğunu, kendisi adına tescilli olan mobilyanın birçok bölümünün aynısının davalı tarafından kullanıldığını bu nedenle SMK’nın 78’inci maddesine aykırılık teşkil ettiğini ve yenilik ve ayırt edicilik özelliğinin bulunmadığını belirterek 2018 ..., 21 22 tescil numaralı tasarım tescilinin sicilden terkinine karar verilmesini talep ve dava etmiştir. Davalı ise savunmasında kurumsal bir firma olduğunu, davaya konu masa ve raf tasarımlarında farklılıklar bulunduğunu detayları ile açıklamış, ayrıca davacının kendi deneyimli personeliyle ayartarak transfer ettiğini belirterek davanın reddini istemiştir.

Karar Özeti

Karar metninde özetle; dava konusu tasarımlar, davacıya ait ... sıra numaralı tasarımlar ile bilgilenmiş kullanıcı gözüyle benzer görülmemiş, mutlak yenilik yönünden yapılan incelemede yenilik kırıcı bir tasarım görülmediğinden açıklanan nedenlerle davanın reddine karar verilmiştir.

Tasarım tescillerinden aranan temel özelliklerden olan yenilik ve ayırt edicilikte “bilgilenmiş kullanıcı üzerindeki etkisi” ve “seçenek özgürlüğünün derecesi” ifadeleri kritik önem taşır (SMK, 56/4-6). Eğer başvurusu yapılan tasarım bilgilenmiş kullanıcı üzerinde rüçhan tarihinde ya da önceden kamuya sunulan benzer tasarımlardan farklı bir izlenim bırakıyorsa yeni kabul edilmektedir. Örnek vaka 4’de detayları verilen davada davacı

tarafından benzer olduğu iddia edilen tasarımların yenilik özelliği barındırdığı kararı verilmiştir. Ayrıca davada önemli bir detay da profesyonel tasarımcıların transfer edilmesi hususudur. Personelin deneyiminden istifade etmek işletmeye katma değer sağlarken diğer yandan çalışanın işletmede çalışma koşullarında yaptığı tasarımlarda hak sahipliği de işverene aittir. Bu husus mevzuatta şu şekilde ifade edilir.

73/1 Aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça çalışanların bir işletmede yükümlü olduğu faaliyeti gereği gerçekleştirdiği ya da büyük ölçüde işletmenin deneyim ve çalışmalarına dayanarak iş ilişkisi sırasında yaptığı tasarımların hak sahibi, işverenleridir (SMK, 2017).

Nitelikli personel her ne kadar yasal yollarla transfer edilebilse de çalışma süreci boyunca hazırladığı tasarımların mülkiyet hakkı işverene aittir. Nitekim AB Hukukuna göre de aksine sözleşme yoksa çalışanın iş görevini yerine getirirken veya işverenin direktifleri ile hazırlanan tasarımlardan doğan haklar işverene aittir (Suluk, 2019). Bu durum işletmenin de bu tür transferler yoluyla zayıflatılmasını engellemektedir.

Örnek vaka 5

Konu	: Tescilli Tasarımlara Tecavüz Tecavüzün ve Haksız Rekabetin Men'i ve Refi, Maddi Manevi Tazminat
Esas	: 2017/329
Karar ve Tarihi	: 2021/48 26/02/2021
Mahkeme	: Ankara 1. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi

Davanın Özeti

Davacı ... tescil numaralı tasarımlarının ... bilirkişi raporunda davalının işyerinde teşhir ve satış amaçlı olarak bulundurulduğunun tespit edildiğini, tasarım hakkı sahibinin izni olmadan tescilli tasarımların aynıısının ve belirgin benzerinin satışa sunulmasının SMK kapsamında tecavüz oluşturduğunu, delil tespitinin yapıldığı dosyada davalının tecavüz eylemine konu olan ... ismi verilen ürünlerin fiyat listesi de tespit edilerek dosyaya görsel olarak kaydının alındığını, belirtilen delil tespiti dosyasında müvekkiline ait ... sayılı tasarımların www...net internet adresinde, ... mobilya adresli instagram hesabında da teşhir edildiğini, müvekkilinin tescilli tasarımlarının üretilmemesi, piyasaya sürülmemesi, üretene yardımcı olunmaması konusunda SMK'nın korumakta olduğu hakların yanı sıra TTK m. 54 uyarınca haksız rekabet açısından da korunduklarını, davalının eylemlerinin haksız rekabet oluşturduğunu ve davacının fikri ve mali haklarına zarar verdiğini, müvekkili tarafından davalıya tespit konusu tasarımların kullanılması ve üretilmesi için hiçbir izin, lisans ve benzeri hak verilmediğini, davaya dayanak yaptıkları tespit dosyası kapsamında alınan bilirkişi raporunda müvekkilinin tescilli ürünleri ile davalının ürünlerinin "aynıgörünüm ve tasarıma sahip olduğu"nun, tasarımların genel izlenimi farklılaştırmaya yeterli olmadığı"nın, "belirgin benzer görünüm özelliğine sahip olduğu"nun, "farklılıkların genel izlenimi etkilemeyen ufak farklılık olarak kabul edileceği"nin tespit edildiğini iddia ederek; davalı şirketin davacıya ait ... sayı ile tescilli tasarımlarını izinsiz olarak üretmesi, teşhiri, satması ve satışa arzı biçimindeki eylemlerin davacının tasarımdan doğan haklarına tecavüz ve haksız rekabet oluşturduğunun tespitine, tecavüzün durdurulmasına, tecavüzün ref'ine ve men'ine, masrafı davalıdan alınarak mahkeme kararının ülke çapında traji en yüksek fazetelerden birinde yayınlanması ile fazlaya ilişkin tüm talep hakları saklı kalarak 1.000,00 TL maddi ve 3.000,00 TL manevi zararın tespit tarihinden itibaren işleyecek geçerli faiz oranını geçmemek suretiyle değişen oranlarda ve reeskont faizi ile birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava

etmiştir.

Karar Özeti

Mahkeme tarafından verilen kararda davalının satışını gerçekleştirdiği ... masa, ... koltuk ve ... kanepelerinin davalının ... nolu tasarımlarına tecavüz niteliği taşıdığına tespitine, tecavüzün durdurulmasına ve önlenmesine, buna ilişkin fazla istemin reddine,

Maddi tazminat talebinin kabulü ile 5.000 TL maddi tazminatın tecavüzün ilk defa tespit edildiği 28/02/2018 tarihinden itibaren işleyecek reeskont faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine,

Manevi tazminat talebinin kabulü ile 3.000 TL manevi tazminatın tecavüzün ilk defa tespit edildiği 28/02/2018 tarihinden itibaren işleyecek reeskont faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine,

Mahkeme kararının masrafı davalıdan alınarak ulusal azetelerden birinde ilanına ... karar verilmiştir.

6769 sayılı SMK'nın 59. maddesi uyarınca üçüncü kişiler koruma kapsamındaki tasarım veya tasarımın uygulandığı ürünü üretmez, piyasaya sunamaz, satamaz, ithal edemez, ticari amaçlı kullanamaz veya bu amaçlarla elde bulunduramaz ya da bu tasarım veya tasarımın uygulandığı ürünle ilgili sözleşme yapmak için öneride bulunamaz. Vaka 5'te de görüldüğü üzere üçüncü kişiler gerek fiziki olarak ve gerekse çevrimiçi yollarla hak sahibinin izni olmaksızın tescilli bir tasarımdan kazanç elde etmekten men edilmiştir. Olası ihlaller ise maddi ve manevi tazminat ile sonuçlanabilmektedir.

Örnek vaka 6

Konu	: Endüstriyel Tasarıma Tecavüzün Tespiti, Men'i, Refi, Maddi ve Manevi Tazminat
Esas	: 2016/156
Karar ve Tarihi	: 2021/209 11/06/2021
Mahkeme	: Ankara 1. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi

Davanın Özeti

Davacı dilekçesiyle ... Ofis Mobilyaları Oto İnş. Gıda Nak. San. Tic. Ltd. Şti.'nin Ankara Siteler mobilyacılar bölgesinin en işlek yeri olan Karacakaya Caddesi üzerinde büyük harflerle ... yazan büyük bir mağazada mobilya satışı yapan, 37 ilde bayisi olan ve ürünlerini www...com internet adresinde tanıtan, mobilya sektöründe yurt çapında çok tanınan bir firma olduğunu, ... seri markalarının yanında kendi tasarımı olan 61 adet büro mobilyası ürününü 2012/06519, 2014/00937, 2015/00322, 2015/08880 tescil numaraları ile endüstriyel tasarım olarak tescil ettirdiğini, davalı firmanın müvekkilinin 2012/06519 tasarım tescil no'lu ürünlerinin 1, 2, 6 ve 9 no'lu koltuk tasarımlarını kendi mobilya mağazalarında, bu ürünlerin tescilli tasarımlarında en ufak bir değişiklik yapmaksızın birebir taklit ederek sattığını, aleyhine tespit istenen firmanın, müvekkilinin tescilli tasarımlarının birebir aynılarını ve ayırt edilmeyecek kadar benzerlerini satmasının müvekkilinin tescilli haklarına aleni bir tecavüz teşkil ettiğini, davayı açmadan önce davalı firmanın tecavüzünü yerinde tespit edebilmek için Ankara 4. Fikri ve Sınai Haklar Mahkemesi'nin ... D. iş sayılı dosya ile davalının ... Yenimahalle-Ankara adreslerindeki mobilya mağazalarına gidilerek yerinde delil tespiti yapıldığını, bu delil tespitleri neticesinde alınan bilirkişi raporunda özetle; müvekkilinin 2012/06519-1 sıra nolu koltuk tasarımında uygulanan form, biçim, şekil, çizgisellik ve kapitonelerin davalının satışını yaptığı tespiti konu koltukta birebir taklit edildiği ve her iki koltuğun birbirinin aynı olduğunu, müvekkilinin 2012/06519-2 sıra nolu koltuk

tasarımındaki koltukyanları/kolçakları ve oturma minder/fontları ile davalının satışını yaptığı tespiti konu koltuktaki tasarım arasında genel görünüm, form, biçim, şekil ve çizgisellik ile ahşap malzemenin yan/kolçak yüzeylerin üst ve altın kısımlarındaki uygulamaların benzer olduğu, bu iki tasarımın bilgilendirilmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimler arasında belirgin bir farklılık bulunmadığı ve iki koltuğun benzer olduğunu, müvekkilinin 2012/06519-6 sıra nolu koltuk tasarımında uygulanan form biçim, şekil, çizgisellik, kapitoneler, ahşap kolçaklar, oturma ve yaslanma font/minderlerinin görünümünün davalının satışını yaptığı tespiti konu koltukta birebir taklit edildiği ve iki koltuğun birbirinin aynısı olduğunu, müvekkilinin 2012/06519-9 sıra nolu koltuk tasarımındaki koltuk yanları/kolçakları ve oturma minder/fontları ile davalının satışını yaptığı tespiti konu koltuktaki tasarım arasında genel görünüm, form biçim, şekil ve çizgisellik ile koltuk yanlarına konulan kolçakların önemli derecede benzer olduğu, bu iki tasarımın bilgilendirilmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimler arasında belirgin bir farklılık bulunmadığı ve iki koltuğun benzer olduğunu belirtildiğini, davalının, müvekkilinin herhangi bir izni ya da lisans sözleşmesi vb. bir durum olmaksızın müvekkilinin tescilli ürünlerinin aynılarını ve benzerlerini ürettiğini, davanın açıldığı tarih itibarıyla davalının, tecavüz konusu mobilyaları satmaya devam ettiğini, davalı aleyhine dava ürünlerinin üretimini ve satışını durdurulması bakımından ihtiyati tedbir kararı verilmesini ... talep etmişlerdir.

Karar Özeti

Alınan kararda özetle davanın kısmen kabulü ile,

Davalı tarafından koltuk satışı yapılmak suretiyle davacının ... numaralı koltuk tasarımına yapılan tecavüzün tespiti ile men ve ref'ine, tecavüzü oluşturan koltuklar ve bunların üretimine münhasır olarak kullanılan cihaz, makine gibi araçlara diğer ürünlerin üretimini engellemeyecek şekilde el konulmasına, ürünlerin tecavüzü engelleyecek şekilde şekillerin değiştirilmesine tecavüzün bu şekilde giderilmesi mümkün değil ise imhasına ... karar verilmiştir.

Vaka 6 incelendiğinde hak sahibinin izni olmaksızın bir tasarımın aynısı ya da ayırt edilemeyecek kadar benzerini üretmek yalnızca izinsiz üretilen tasarımların değil onun üretiminde kullanılan makine ve cihazların da imhasına varan sonuçlara ulaşabilmektedir.

Bulgular

Yapılan vaka analizi çalışması ile mobilya endüstrisinde elde edilen tasarımların kolayca kopyalanabildiği ve hak sahiplerinin izni olmaksızın ticari faaliyetlere konu olabildiği görülmektedir. Tasarım veya patent belgesi ile tescil edilmiş ürünlerde hakların tesis edilmesinin daha pratik sonuçlar doğurduğu ve karşılaşılan zarar en aza indirmede kritik öneme sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, tescilli tasarımlar inhisari hak sağlar ve bu haklar herkese karşı kullanılabilir olduğundan, hakka saldırı halinde ticari gelir elde eden ve söz konusu ürünü elinde bulundurana karşı kullanılabilir niteliğe sahiptir (Suluk, 2012). Mobilya endüstrisinde ürünlerin fikri ve sınai haklarının tescillerinin yapılması, olası ihtilaflarda tescil sahibinin elini güçlendirmekte ve hak kayıplarının önüne geçmeye katkı sağlamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Fikri ve sınai hakların korunması her sektörde olduğu gibi mobilya sektöründe de sektörün geleceği ve daha yüksek dış ticaret hacminin sağlanması için elzemdir. Haksız rekabetin engellenmesi ve inovasyona dayalı özgün ürünlerin geliştirilerek

pazar hâkimiyeti sağlanması ekonomik ve sosyal açıdan kazanç sağlayacaktır. Örnek vakalar ışığında tasarımların kolayca kopyalanmasının ve/ya da izinsiz üretilmesinin mümkün olduğu görülse de ihtilafların yargıya taşınması halinde ciddi cezai müeyyidelerin uygulandığı, bu durumun kayda değer maddi ve manevi kayıplara yol açabildiği görülmektedir. Olası tasarım hakkına saldırı durumlarının sektörün gelişmesi ve rekabet gücünün artırılmasının önünde engel teşkil edebildiği söylenebilir.

Mevzuat açısından uygun şartların tesis edildiği Türkiye'de, Dünya mobilya piyasasına yön verecek girişimlerin oluşmasına zemin hazırlayabilmek adına aşağıdaki önerilerin değerlendirilmesinin faydalı olabileceği öngörülmektedir.

- Büyük ölçekli işletmelerde patent, faydalı model ve tasarım tescilleri ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesinde rehberlik hizmeti sağlamak adına patent vekilleri istihdam edilebilir veya dışardan hizmet alımı tercih edilebilir. Alanında yetkin kimseler aracılığıyla hem personele hem de ürünlerin yenilik ve ayırt edicilik noktasında gerekli şartları taşıyıp taşımadığı hususunda yöneticilere rehberlik desteği verilebilir.

- Olası ihtilaflarda mahkeme öncesinde arabuluculuk hizmetlerinin (6325 sayılı kanun) ivedilikle sağlanması yargılama sürecini kısaltacağı gibi mahkemelerin iş yüklerinin azaltılmasına da katkı sağlayacaktır.

- İhracat tabanlı işletmelerde her ürün hem ülkemizde hem de hedef ülkede tescil alacak şekilde sınai hakları koruma altına alınmalıdır. Bunun göz ardı edilmesi bir yandan zaman, emek ve para kaybına neden olurken diğer yandan da pazar kaybına da sebebiyet verebilir.

- Mobilya endüstrisinde Tasarım ve AR-GE bölümlerinde nitelikli personelin istihdam edilmesi sağlanmalıdır. Her üründe temel unsur özgünlük olmalıdır. Aksi durumlar sektörde zor kurulan marka algısına ciddi zararlar verebilir.

- Meslek örgütleri tarafından düzenlenen resmi organizasyonlarda sergilenen tasarımlar Sınai Mülkiyet Kanununun 57/1. maddesi uyarınca kamuya sunma olarak kabul edileceğinden ilk aşamada tescilsiz tasarım olarak korunurlar. Bu noktada bu tür organizasyonlarda genç girişimci ve işletmelerin tasarımlarına yer verilmesi sınai hakların tesis edilmesi açısından önem taşımaktadır.

- Tescilsiz tasarımların korunmasında kamuya sunma aşamasının koruma süresinin başlangıcı sayılacağından hareketle kamuya sunulma şeklinin ve olası ihtilaf durumunda kanıt olarak sunulmak üzere tasarıma ait kanıtlayıcı belgelerin arşivlenmesi gerekmektedir. Zira tasarım hakkına tecavüz ya da tasarımın gaspı gibi suçlamalarda sergilenen ya da satışa sunulan tasarımlar da dahil olmak üzere kamuya açık halde bulundurulan tasarımların haklarının korunmasında kanıtlayıcı belgeler belirleyici olabilir.

Dinamik bir sektör olan mobilya endüstrisindeki sınai hak ihlallerinin en aza indirilmesinde, meslek örgütleri ve üniversiteler teşvik mekanizmaları oluşturarak hak kayıplarının engellenmesini sağlayabilir ve sınai hakların korunması ile daha yüksek ihracat geliri ve istihdam imkânlarının oluşmasının önü açılabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir - T.A., İ.T.; Tasarım - T.A., İ.T.; Denetleme - İ.T.; Kaynaklar - T.A.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi-T.A.; Analiz ve/veya Yorum-İ.T.; Literatür Taraması-T.A.; Yazıyı Yazan- T.A., İ.T.;

Eleştirel İnceleme-İ.T.

Etik Kurul Onay Belgesi: Yazarlar, etik kurul onay belgesine gerek olmadığını beyan etmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept -T.A., İ.T.; Design- T.A., İ.T.; Supervision-İ.T.; Resources-T.A.; Data Collection and/or Processing-T.A.; Analysis and/or Interpretation-İ.T.; Literature Search-T.A.; Writing Manuscript- T.A., İ.T.; Critical Review-İ.T.

Ethics Committee Approval Certificate: The authors declared that an ethics committee approval certificate is not required.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Bozbel, S. (2015). *Fikri Mülkiyet Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, ISBN 978-605-152-270-8.
- FSEK. (30.01.2023). *5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu* (1951). Retrieved from www.mevzuat.gov.tr.
- IPRI. (02.02.2023). *Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi (2022)*. Retrieved from https://atr-ipri22.s3.amazonaws.com/IPRI_FullReport2022_v2.pdf
- IPRI. (19.02.2024). *Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi (2023)*. Retrieved from https://atr-ipri.s3.amazonaws.com/ipri23_fullreport.pdf
- Kapancı, K. B. (2016). Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesi kararlarına etkisi, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt:7 Sayı:1.
- Kurtoğlu, A., KOÇ, K., H., Erdinler, S. (1997). Mobilya-Kullanıcı İlişkileri İle Mobilya Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt:47 Sayı: 4.
- Legal review on industrial design protection in Europe, (2016). Under the contract with the Directorate General Internal Market, Industry, *Entrepreneurship and SMEs*, MARKET2014/083/D Final Report.
- May, C. (2002). 'The Venetian Moment: New Technologies, Legal Innovation and the Institutional Origins of Intellectual Property', *Prometheus*, 20 (2).

- OECD (1997). *Patents and Innovation in the International Context*, OCDE/GD(97)210, France, <https://web-archiv.e.oecd.org/2012-06-15/164817-2101372.pdf>
- Ryan, M. R. (1998). *Knowledge Diplomacy: Global Competition and the Politics of Intellectual Property*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- SMK. (30.01.2023). *6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu*, (2016). Retrieved from www.mevzuat.gov.tr
- Suluk, C., (2001). Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescilli Tasarımları Koruma Şartları. *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi*, Ankara.
- Suluk, C., (2012). *Türkiye'de Tasarım Tescil Sistemine Yönelik Bir Değerlendirme*. Ankara Barosu, Erzurumluoğlu Armağanı.
- Suluk, C., (2019). Bağımlı Çalışma İlişkilerinde Geliştirilen Fikri Mülkiyet Hakları ve Teşvik Mekanizmaları. *International Symposium on Intellectual Property Rights in Employment Relations*, 101-114.
- Şen, H., & Çınar, H. (2017). Mobilya Ürün Yaşam Döngüsünde İş Sağlığı Ve Güvenliği Analizi. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, Cilt: 5 Sayı: S1, 235-246. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jesd/issue/29265/313346>
- T.C. Adalet Bakanlığı (2021) *Adli İstatistikler*. Ankara.
- T.C. Ticaret Bakanlığı (2021). *Mobilya Sektör Raporu*. Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2020). *Mobilya Sektör Raporu*. Ankara.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2022). *Mobilya Sektör Raporu*. Ankara.
- T.C. Yargıtay Başkanlığı (2023). *Karar Arama*, Ankara.
- OBB, (2017). *Türkiye Mobilya Ürünleri Meclisi Sektör Raporu*. Ankara.
- TÜRKPATENT (03.02.2023). *Türk Patent ve Marka Kurumu*. Retrieved from www.turkpatent.gov.tr
- TÜRKPATENT. (03.02.2023). *Epats Elektronik Başvuru Sistemi*. Retrieved from <https://epats.turkpatent.gov.tr/run/TP/EDEVLET/giris>
- UYAP. (23.10.2023). *Ulusal Yargı Ağı Veri Tabanı*. Retrieved from <https://emsal.uyap.gov.tr/>
- WIPO. (02.02.2023). *International Property rights statistics (2022)*. Retrieved from https://www.wipo.int/export/sites/www/pressroom/en/documents/pr_2022_886_annexes.pdf#page=3
- WIPO. (12.08.2023). *International PCT applications by field of technology*. Retrieved from <https://www.wipo.int/export/sites/www/pressroom/en/documents/pr-2023-899-annexes>